

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060301

DOM
2022-02-09
Stockholm

Mål nr
M 9079-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-07-22 i mål nr M 267-20,
se bilaga A

PARTER

Klagande

Affärsverket Svenska kraftnät, 202100-4284

Ombud: Advokatbyrån Sigeman & Co AB

Motpart

Skogsstyrelsen

SAKEN

Bildande av biotopskyddsområde på fastigheterna XX och YY i Lilla Edets
kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 1713351

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Affärsverket Svenska kraftnät har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra Skogsstyrelsens beslut på det sättet att gränsen för biotopskyddsområdet justeras så att hela ledningsgatan med sidoområden är belägen utanför biotopskyddsområdet.

Skogsstyrelsen har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Affärsverket Svenska kraftnät har hänvisat till vad som har anförts i underinstanserna och lagt till i huvudsak följande:

Det skyddsvärda området

Av utredningen framgår inget specifikt om just det område som talan avser. En mer djupgående analys behövs därför. På grund av den bristfälliga utredningen har en korrekt avvägning mellan naturmiljön och verkets intressen inte varit möjlig. Av bifogat ortofoto framgår att biotopskyddsområdet omfattar såväl sidoområdena som delar av skogsgatan. Skogsgatan för den aktuella ledningen har en bredd om 52 meter och sidoområdena utgör i normal terräng ett område om ca tio meter på vardera sida om skogsgatan. Den särskilda topografin på platsen medför att det är tillräckligt med fem meter på vardera sida. Av ortofotot framgår att biotopskyddsområdet överlappar ledningsgatan.

Svenska kraftnät har i mars 2021 gjort en förnyad besiktning av ledningsgatan. Idag finns inte några riskträd i området. Ledningen anlades 1956 och kontinuerligt underhåll har gjorts. I framtiden kommer det sannolikt finnas behov av att fälla träd och toppa enstaka enskilda träd. Topografin innebär att färre träd kan bli farliga för ledningen än om det varit plan mark.

Kan syftet med biotopskyddet uppnås utan att ledningsgatan omfattas av skyddet?

Bildandet av biotopskyddsområdet innebär en mycket stor inskränkning av verkets ledningsrätt eftersom en väsentlig del av ledningsrätten är att fälla träd som bedöms utgöra fara för ledningen. Vid intresseprövningen enligt 7 kap. 25 § miljöbalken får en inskränkning i enskilds rätt inte gå längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Riskerar biotopskyddsområdet att påtagligt försvåra utnyttjandet av ledningen?

Ledningen är av en sådan betydelse att kraftledningsgatan bör anses vara av riksintresse för energidistribution. Utnyttjandet av anläggningen försvåras påtagligt eftersom det blir förbjudet att inom området genomföra sådant underhåll som krävs för att upprätthålla kraven på driftsäkerhet och elsäkerhet. Redan en risk för påtagligt försvårande ska beaktas.

Även om befintliga lövträd sannolikt inte kommer bli farliga för ledningen så kan det inte uteslutas att granar eller andra träd kommer att uppnå en höjd som gör att de blir farliga för ledningen. Om farliga kanträd förekommer vid extrema vädersituationer är sannolikheten att friska träd faller på ett oförutsägbart sätt mycket stor. Om anläggningar inte längre kan ha ett trädsäkert utförande innebär det stora konsekvenser för nyttjandet av anläggningarna. Svenska kraftnät gör inte anspråk på att samtliga ledningsgator i transmissionsnätet ska undantas från biotopskyddet men anser att det måste finnas starka skäl att inkludera ledningsgata i transmissionsnät i biotopskyddsområde.

Innebär dispensmöjligheten att försvårandet undviks?

Det har visat sig vara svårt att få dispens för nödvändiga åtgärder. Svenska kraftnät har vid flera tillfällen nekats dispens och det har ställt stora krav på utredningar av alternativa åtgärder. Mark- och miljööverdomstolen har i dom den 12 december 2019 i mål nr M 8785-18 avslagit verkets ansökan om dispens om att ta ner 45 träd som hade uppnått kritisk höjd. Domen visar att dispensmöjligheten inte är tillräcklig för att undvika att nyttjandet av ledningen påtagligt försvåras. Ansökan avslogs trots att verket hade gett förslag till skyddsåtgärder och även föreslagit att träden kunde toppbeskäras. I domen hänvisas till att andra åtgärder måste ha uteslutits innan dispens

kan ges. Utöver toppbeskränning finns endast förändringar på ledningen att tillgå såsom flytt eller nedgrävning. Tätare besiktning var inte ett alternativ då träden hade uppnått kritisk höjd. Avgörandet visar på den restriktivitet som råder och belyser den konflikt som föreligger mellan ellagen och elsäkerhetslagen å ena sidan och miljöbalken å andra sidan. Domen visar att det inte kan förutsättas att dispens ges för åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa nyttjandet av ledningen.

Skogsstyrelsens bedömning att förutsättningarna för dispens är uppfyllda stämmer inte med den praxis som utvecklats där Skogsstyrelsen bl.a. anfört att det inte är tillräckligt att aktuella träd är så höga att de kan falla på ledningen, utan även krävt att det ska visas att det enskilda trädet är svagt eller att det finns andra skäl till en förhöjd risk för att trädet ska kunna falla på ledningen.

Riksintresse

Svenska kraftnät anser att det är klarlagt att det aktuella markområdet är att betrakta som ett riksintresse för transmissionsnätets anläggning och att frågan därför blir om inrättandet av biotopskyddsområdet påtagligt kan försvåra utnyttjandet av anläggningarna.

Skogsstyrelsen har hänvisat till vad som har sagts i underinstanserna och lagt till i huvudsak följande:

Det skyddsvärda området

I bedömningen av hur Svenska kraftnäts rättighet att träsäkra ledningen påverkas har bl.a. platsens topografi, bonitet och trädålder tagits i beaktning, samt tidigare behov av åtgärder i anslutning till ledningen inom det aktuella området.

Den uppmärkta biotopskyddsgränsen går inte in i den del av ledningsgatan där träd saknas (d.v.s. röjd skogsgata). På den östra sidan sluttar marken bort från ledningen ner mot Göta älv vilket innebär att sannolikheten för framtida riskträd minskar för varje meters avstånd till ledningen. På den västra sidan lutar marken till störst del i samma riktning som kraftledningen och distansen mellan luftledningen och marken ökar med minskat avstånd till Göta älv. Biotopskyddsområdet går in under ledningen

närmast älven, där luftledningen går över högsta trädhöjd med god marginal. Svenska kraftnät har såvitt Skogsstyrelsen kan bedöma inte utfört underhållsåtgärder i de delar som ligger inom biotopskyddsområdet. Områdets topografi medför enligt Skogsstyrelsens bedömning att omfattningen av framtida riskträd bör vara begränsad.

I det aktuella ärendet gjorde Skogsstyrelsen en kontrollinventering av naturvärdena i fält under mars 2018, inom hela det område som initierats för ett långsiktigt skydd, och ett fältbesök i januari 2021. Skogsstyrelsen tog då ställning till vilka delar som utgjorde en så kallad skogsbiologisk värdekärna och vilken naturvärdesklass; nyckelbiotop eller objekt med höga naturvärden, som den aktuella värdekärnan hade. En bedömning gjordes även av hur värdekärnornas tidigare avgränsning stämde överens med naturvärdena vid tidpunkten och tidigare avgränsning justerades i den mån det behövdes. Den sammanvägda bedömningen av områdets miljövärden gjordes i samband med bildandet och framgår av beskrivningen av områdets naturvärden enligt beslut.

Den mindre del av biotopskyddsområdet som ligger i anslutning till ledningsgatan består av flera mindre delar och utgörs i sin helhet av höga naturvärden. Gemensamt för alla delar är att naturvärdena består av ädellövskog med stor andel naturvärdesträd av ek, ask, sälg, björk, al, vildapel och hassel (ytterligare alm, lind, körsbär förekommer i den västra delen). Det finns grova lövträd av ek, ask och sälg, påtaglig mängd död ved både liggande och stående av ek, ask, sälg, samt inslag av grov liggande död ved, håligheter och hackmärken. Området har delvis fuktigt mikroklimat samt förekomst av surdråg.

Den del av biotopskyddsområdet som är en del av ledningsgatan är skogbeklädd mark med inslag av äldre träd och har mycket höga naturvärden i form av naturvärdesträd, död ved, förekomst av surdråg m.m. Skogsstyrelsen vill poängtera att det aktuella området idag är klassat som riksintresse för naturvård och friluftsliv.

Sammanfattningsvis är naturvärdena i den del av biotopskyddsområdet som ligger i anslutning till ledningsgatan påfallande höga och likvärdiga med biotopskyddsområdet i sin helhet. Även denna del av skyddet omfattar genbevarande av ask och skogsalm

och skogstypen ädellövskog som utgör nationellt prioriterad skogstyp. Skogsstyrelsen anser därför att hela området är motiverat att skydda.

Kan syftet med biotopskyddet uppnås utan att ledningsgatan omfattas av skyddet?

Av det överklagade beslutet framgår hur Skogsstyrelsen har genomfört intresseavvägningen med beaktande av Svenska kraftnäts intressen. Skogsstyrelsens bedömning är att det inte föreligger någon konkurrens mellan Svenska kraftnäts och Skogsstyrelsens intressen.

Riskerar biotopskyddsområdet att påtagligt försvåra utnyttjandet av ledningen?

Det finns idag inga så kallade riskträd för den aktuella ledningen. Skogen och de träd som växer i anslutning till ledningsgatan är äldre och har till stor del uppnått sin övre trädhöjd, vilket innebär att trädens tillväxt över tid är liten. Biotopskyddsområdet utgörs i sin helhet av lövskog, även den del som berör ledningsgatan, och naturvärdena är i huvudsak knutna till lövskogsmiljön. Det finns därmed goda förutsättningar för väl avvägda anpassningar vid eventuella framtida behov av åtgärder utan att det påverkar syftet med skyddet. Eventuella riskträd bedöms kunna åtgärdas genom t.ex. toppkapning, beskärning av trädkrona eller grenar utan att de bedöms ta större skada eller riskera att dö. Områdets topografi medför att de delar av ledningsgatan som berörs av biotopskyddsområdet även fortsättningsvis bör kunna vara trädbevuxet med förekomst av naturvärdesträd och död ved utan att konkurrera med ledningen.

Angående det nu aktuella området kan Skogsstyrelsen inte förutse att framtida dispenser för att tillgodose kraftledningens underhåll kommer bli så pass omfattande att de skulle stå i strid med skyddets syfte. Skogsstyrelsen ser därför det som möjligt att skydda hela den skyddsvärda biotopen i detta fall, trots att Skogsstyrelsen inte invänder mot att Svenska kraftnät har ett angeläget allmänt intresse på sin sida. Ett uttryckligt undantag för kraftledningar saknas i fråga om var Skogsstyrelsen får inrätta biotopskyddsområden.

Innebär dispensmöjligheten att försvårandet undviks?

Dispensmöjligheten är tänkt att användas med restriktivitet. Skogsstyrelsen uppfattar emellertid att Svenska kraftnäts resonemang i huvudsak utgår från utgången i ett enskilt ärende. I det ärendet var andra förutsättningar avgörande än vad som föreligger i det nu aktuella fallet. För långtgående jämförelser mellan fallen bör därför inte göras. Vad gäller ledningen som riksintresse, har Skogsstyrelsen inställningen att det är först vid en oförenlighet mellan intressena som företräde måste ges åt ett av intressena. Mot bakgrund av att det finns möjlighet att söka dispens, kan myndigheten i nuläget inte se att en sådan konflikt föreligger.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Frågan i målet gäller om biotopskyddsområdet ska avgränsas så att ledningsgatan med sidoområden hamnar utanför biotopskyddsområdet. Ledningsgatan består av en skogsgata där normalt all högväxande vegetation röjs och utanför detta ett sidoområde där endast de träd fallis som är farliga för ledningens säkerhet. Skogsgatan är 52 meter bred. Sidoområdet är normalt 10 meter brett på varje sida men på grund av platsens särskilda topografi bedömer Svenska kraftnät att det är tillräckligt med ett sidoområde på 5 meter.

Svenska kraftnät har ifrågasatt dels om utredningen avseende naturvärdena inom sidoområdena är tillräcklig och om dessa områden behövs för att uppnå syftet med biotopskyddet, dels om intresset av att skydda sidoområdet är tillräckligt för att ges företräde framför motstående intressen, framförallt intresset av att kunna upprätthålla drift- och elsäkerhet i överföringsnätet.

Det skyddsvärda området

Av Skogsstyrelsens beslut framgår att området består av en ravinskog om 4,1 hektar. Skogen är belägen i en bäckravin och en älvdalssluttning mot Göta älv och domineras av ädellövträd med påtagligt inslag av äldre askar och gamla ekar. Enligt Skogsstyrelsen hyser området i sin helhet höga bevarandevärden och det har utifrån den nationella strategin för formellt skydd av skog bedömts vara en av länets mest värdefulla skogliga naturmiljöer. Skogsstyrelsen har vidare bedömt att området ska utgöra

en genresurs av ask och skogsalm för vilka genbevarandet är högt prioriterat. Skogsstyrelsen anser att ravinskogen i sin helhet har så höga naturvärden att hela området bör skyddas.

Inför beslutet gjorde Skogsstyrelsen 2018 en kontrollinventering av naturvärdena och bedömde vilka delar som hade höga naturvärden och hur avgränsningen av dessa s.k. skogsbiologiska värdekärnor stämde med tidigare bedömning. Skogsstyrelsen gjorde också en noggrann bedömning i fält av vilken del av området som uppfyller kriterierna för biotopskyddstypen Ravinskogar. De delar av biotopskyddsområdet som ligger i anslutning till ledningsgatan har enligt Skogsstyrelsen påfallande höga naturvärden som är likvärdiga med biotopskyddsområdet i sin helhet.

Mark- och miljööverdomstolen finner inte anledning att ifrågasätta Skogsstyrelsens utredning eller bedömningen att hela området, inklusive de delar som utgör sidoområde till kraftledningen, har sådana naturvärden att det i sig är motiverat att ett biotopskyddsområde bildas.

Finns det skäl att undanta delarna som ingår i ledningsgatan med sidoområden?

Vid bildande av biotopskyddsområde är utgångspunkten att hela det område som är skyddsvärt ska omfattas av biotopskyddet men att intresset av att skydda området i sin helhet ska vägas mot eventuella motstående intressen (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 13 juni 2011 i mål nr M 9341-10). Enligt Mark- och miljööverdomstolen bör beslut om bildande av biotopskyddsområde även kunna omfatta en bedömning av om eventuella förutsebara intressekonflikter i det enskilda fallet lämpar sig att hantera med dispenser eller om de bör påverka avgränsningen av biotopskyddsområdet.

Att skydda naturmiljön är i sig ett starkt allmänt intresse och som redovisats ovan har området bedömts vara en av länets mest värdefulla skogliga naturmiljöer med påfallande höga naturvärden även i den del av området som ligger i anslutning till ledningsgatan. Intresset av att skydda hela det här aktuella området framstår därför enligt Mark- och miljööverdomstolen som särskilt starkt.

Det beslutade biotopskyddsområdet ligger i anslutning till en befintlig 400 kV kraftledning som ingår i det svenska transmissionsnätet. Biotopskyddsområdet har avgränsats så att det omfattar sidoområdena och delar av skogsgatan i ledningsgatan. Svenska kraftnät har anfört att ledningen är ett riksintresse och att biotopskyddsområdet medför att användningen av ledningen påtagligt försvåras.

Intresset av att trygga den svenska elförsörjningen är mycket starkt och Mark- och miljööverdomstolen ser inte några skäl att ifrågasätta betydelsen av ledningen och behovet av att skydda den mot hindrande och farliga träd. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar därför att två starka allmänna intressen står emot varandra och att en intresseavvägning måste göras som tar hänsyn till intresset av att skydda ledningen vilket kan leda till att delar av det utpekade området inte tas med i biotopskyddsområdet.

Mark- och miljööverdomstolen måste därför ta ställning till vilken påverkan det utpekade biotopskyddsområdet kan ha på användningen av ledningen och hur en sådan påverkan bör hanteras. En fråga är därvid om den risk som kan uppkomma för ledningen kan hanteras inom ramen för framtida dispensprövningar eller om den motiverar att ledningsområdet inklusive sidoområdena ska utgå ur biotopskyddsområdet.

Enligt Skogsstyrelsen medför områdets topografi att omfattningen av framtida riskträd troligen kommer att vara begränsad. Få träd kan nå en sådan höjd att de riskerar att falla över ledningen. Ledningen går delvis med god marginal över högsta trädhöjd samtidigt som de flesta träden är äldre och har nått sin högsta höjd. Svenska kraftnät har bekräftat att topografin innebär att färre träd kan bli farliga för ledningen men har uppgett att det i framtiden sannolikt kommer att finnas behov av att fälla och toppa träd. Mot denna bakgrund bedömer Mark- och miljööverdomstolen att det sannolikt endast är ett begränsat antal träd inom ledningsgatan och sidoområdena som kan komma att bli farliga för ledningen och därmed behöva avverkas eller åtgärdas på annat sätt.

Med hänsyn till de höga naturvärden som finns inom delar av ledningsgatan och sidoområdena kan den risk som kan uppkomma för ledningens säkerhet i form av farliga träd i detta fall inte motivera att biotopskyddsområdet avgränsas enligt Svenska kraftnäts yrkande utan de av verket åberopade intressena kan hanteras inom ramen för en framtida dispensprövning.

Kravet på att särskilda skäl krävs för dispens innebär normalt att möjligheten att ge dispens bör tillämpas restriktivt. Särskilda skäl för dispens kan dock finnas med hänsyn till ett angeläget allmänt intresse (prop. 2008/09:214 s. 95). I praxis har till exempel ökad trafiksäkerhet ansetts vara ett intresse som kan utgöra särskilda skäl för dispens (rättsfallet MÖD 2005:73). Att skydda transmissionsnätet är naturligtvis också ett sådant allmänt intresse som kan ligga till grund för en dispens. Exempelvis kan det bli aktuellt i en situation där träd behöver fällas för att inte riskera att skada ledningen.

För att dispens ska kunna meddelas krävs att sökanden påvisar risken med det aktuella trädet och inte endast visar på en generell bild av träd som en risk för ledningen. Skogsstyrelsen har för övrigt anfört att dispens sannolikt kan meddelas för de enstaka träd som kan komma att behöva fällas vid senare tidpunkt under förutsättning att ansökningarna utformas på ett godtagbart och individualiserat sätt.

Vid dessa förhållanden kan den inskränkning som biotopskyddsområdet innebär inte anses gå längre än som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses. Mot denna bakgrund anser Mark- och miljööverdomstolen att hela det utpekade området ska ingå i biotopskyddsområdet.

Sammanfattning

Enligt Mark- och miljööverdomstolen har hela området sådana naturvärden som motiverar att ett biotopskyddsområde inrättas. Ett biotopskyddsområde riskerar dock att försvåra användningen av en kraftledning i transmissionsnätet. Med hänsyn till de höga naturvärdena i området och att förhållandena på platsen är sådana att relativt få träd kan förväntas bli så höga att de kan bli farliga för ledningen bedömer Mark- och miljööverdomstolen att dessa fall kan prövas inom ramen för en framtida dispensprövning. Det är därför inte motiverat att hela ledningsområdet inklusive

sidoområdena ska utgå ur biotopskyddsområdet. Vad Svenska kraftnät anført i övrigt föranleder inte domstolen att göra någon annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Lars Borg, tekniska rådet Mikael Schultz samt hovrättsrådet Li Brismo och Ulf Wickström, referent.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-07-22
meddelad i
Växjö

Mål nr M 267-20

PARTER

Klagande

Affärsverket svenska kraftnät

Ombud: Affärsverket svenska kraftnät

Motpart

Skogsstyrelsen

ÖVERKLAGAT BESLUT

Skogsstyrelsens beslut den 19 december 2019 i ärende nr SK38/2018, se bilaga 1

SAKEN

Bildandet av biotopskyddsområde på fastigheterna XX och YY Lilla
Edets kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Den 19 december 2019 beslutade Skogsstyrelsen att bilda ett biotopskyddsområde på del av fastigheterna XX och YY i Lilla Edets kommun.

Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) har nu överklagat Skogsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Svenska kraftnät har yrkat, med ändring av Skogsstyrelsens beslut, att gränsen för biotopskyddsområdet ska justeras så att ledningsgatan med sidoområde hamnar utanför biotopskyddsområdet. Till stöd för yrkandet har Svenska kraftnät bland annat anfört följande.

Bakgrund

Skogsstyrelsen har för två skogsområden om totalt 4,1 ha på fastigheterna XX och YY i Lilla Edets kommun beslutat om bildande av ett bi-otopskyddsområde (Biotopskyddsområdet). Skogen i Biotopskyddsområdet är beläget i en bäckravin och älvdalsslutning mot Göta älv och domineras av ädellövträd. Mellan de två skogsområdena löper sedan år 1958 Svenska kraftnäts 400 kV ledning, som ingår i det svenska transmissionsnätet (tidigare kallat stamnätet). Två områden inom ledningsgatans sidoområden om totalt ca 600 kvm berörs av biotop-skyddet.

Trygg elförsörjning är ett starkt allmänintresse

Sverige liksom många andra länder är beroende av en fungerande elförsörjning och behovet av el ökar ständigt i samhället. Samhällsviktiga funktioner så som sjukvård, kommunikation, avloppssystem och internet är helt beroende av el, varför höga krav ställs på att elförsörjningen är trygg och pålitlig. Grunden till ett tryggt elnät är ett robust och välfungerande transmissionsnät som är fritt från yttre störningar och som kan underhållas. Transmissionsnätet är ryggraden i elnätet och dess utformning och

drift påverkar internationella, nationella, regionala och kommunala mål avseende bl.a. klimatet, omställningen till ett förnybart energisystem, beredskap, tillväxt och en grundläggande stabilitet i samhället.

Transmissionsnätet är i enlighet med regeringsbeslut utformat på så sätt att driften normalt ska vara återställd inom 15 minuter efter ett konstaterat fel och därefter kunna klara av eventuella nya fel. Om flera fel inträffar samtidigt kan avbrott i transmissionsnätet leda till att strömförsörjningen till delar av riket bryts. Ett system som ska vara tåligt mot störningar måste ges en robust utformning. Den grundläggande principen att systemet ska klara ett fel, är ägnad att säkerställa att oförutsedda störningar kan hanteras utan påverkan på delar av rikets elförsörjning. För att uppnå detta är det av stor vikt att kända risker och felkällor inte förekommer i transmissionsnätet, exempelvis fallande träd.

Vid en större storm där träd kan förväntas ha svårt att stå emot vindstyrkan är det avgörande att träd i närheten av kraftledningar inte kan falla mot dessa och orsaka avbrott. Därför måste de träd som riskerar att orsaka sådana avbrott kontinuerligt fällas eller, om avverkning får för stor påverkan på naturmiljön, åtgärdas på annat sätt, t.ex. genom toppkapning. Om så inte sker finns risk vid en storm för avbrott. För att säkerställa att sådana driftstörningar, som avbrotten skulle ge upphov till, inte sker är det viktigt att ledningar i transmissionsnätet kan underhållas och förbli trädsäkra.

En annan risk med icke trädsäkra ledningar är att ledningen inte längre skulle ge betryggande säkerhet mot person- eller sakskada på grund av el. Om ett träd faller mot en ledning kan livsfarliga stegspänningar uppstå och felströmmar kan leta sig ut i angränsande lågspännings- eller svagströmsanläggningar. Om ett träd faller och kommer nära ledningen sker elektriskt överslag, dvs. en elektrisk urladdning (ljusbåge/blixt) mellan ledningen och trädet. Om trädet är torrt kan detta innebära en risk för brand. Ledningens skyddssystem detekterar det elektriska överslaget och slår

ifrån ledningen, oftast efter ca 100 ms. Tyvärr måste överslag ske för att skyddssystemen ska kunna detektera felet. Överslag sker alltid när trädet kommer alltför nära kraftledningen. För en 400 kV ledning så sker överslag för avstånd under 1,8 m.

Den aktuella ledningen utgör en central och viktig del av transmissionsnätet för el i sydvästra Sverige. Avbrott på ledningen leder redan idag till kraftigt begränsade möjligheter att överföra vind- och vattenkraftsel från norra Sverige och Norge till Göteborgsområdet och vidare ned mot Halland och Skåne. Redan idag finns stora utmaningar med kraftbalansen i södra Sverige, en situation som förvärrats av de senaste årens nedläggning av bärande lokala produktionsanläggningar. Detta innebär att området är beroende av att el kan tillföras i tillräcklig mängd utifrån. Om den aktuella ledningen tas ur drift, innebär det kraftigt minskade möjligheter att tillföra el till södra Sverige. Minskningen i överföringskapacitet motsvarar ungefär toppförbrukningen i en stad av Göteborgs storlek vintertid. Konsekvensen blir därmed en påtaglig ökning av risken för avbrott i elleveranserna under stora delar av året.

Mot bakgrund av det ovan anförda kan det konstateras att det är av mycket stort allmänt intresse att Svenska kraftnät kan upprätthålla drift- och elsäkerheten i transmissionsnätet i allmänhet och i den aktuella ledningen i synnerhet. Om drift- och elsäkerhet inte kan upprätthållas och kraftledningar drabbas av avbrott kommer överföringskapaciteten i transmissionsnätet att reduceras med allvarliga efterföljande samhällsekonomiska konsekvenser. Det skulle också innebära att anläggningen inte uppfyller de krav som ställs enligt ellagen och elsäkerhetslagen.

Beslut om bildande av Biotopskyddsområdet motsvarar inte en från allmän synpunkt god hushållning och försvårar påtagligt utnyttjandet av anläggningen

Vid prövning av frågor enligt 7 kap. miljöbalken ska bestämmelserna i 3 och 4 kap. tillämpas i de fall som gäller ändrad användning av mark- eller vattenområden (2 kap. 6 § andra stycket miljöbalken). Inrättandet av Biotopskyddsområdet innebär en förändrad användning av marken invid ledningen. Det sagda innebär att området

ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning (3 kap. 1 § miljöbalken).

Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för energidistribution ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar. Områden som är av riksintresse för anläggningar för energidistribution ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utnyttjandet av anläggningarna (3 kap. 8 § miljöbalken). När det gäller riksintresseanspråk avseende energidistribution har ännu inte några särskilda områden pekats ut som riksintressanta av Statens energimyndighet. Enligt strategin för riksintressen från december 1996 ska dock i fråga om energidistribution bestämmelser om riksintressen tillämpas på områden för anläggningar som är del i större sammanhängande system för energidistribution av nationellt intresse. Detta omfattar transmissionsnätets markanspråk på den aktuella platsen.

I takt med omställningen till ett förnybart energisystem ändras också förutsättningarna för att upprätthålla leveranssäkerheten av el. Transmissionsnätet måste möta flera utmaningar när det gäller överföringskapacitet, effekttillräcklighet, balansering av systemet och systemstabilitet. Inom flera områden pågår ett utvecklingsarbete för att möta dessa utmaningar. I det aktuella området finns redan idag ett behov av att förstärka transmissionsnätet för att möta kraven på ett driftsäkert elnät och vidga den flaskhals som föreligger i nätet. Det är alltså i sammanhanget ytterst angeläget att befintlig infrastruktur värnas för att kunna tillgodose behoven. Om ledningar som ingår i transmissionsnätet inte längre skulle vara trådsäkra måste Svenska kraftnät, för att klara verkets uppdrag, bygga om eller öka antalet ledningar i området, vilket i ett större perspektiv inte gagnar skogsvård och biotopskydd. Framkomligheten och därmed möjligheterna till ytterligare utbyggnad i området är dessutom mycket begränsad och skulle, om det ens är möjligt vara mycket kostsamt.

Vid en avvägning mellan intresset av att det skyddade området ska inkludera ledningsgatans sidoområde och behovet av att värna anläggningarna måste det senare väga tyngre. Att det finns en möjlighet att söka dispens för nödvändiga åtgärder förändrar inte den bedömningen eftersom det många gånger kan vara svårt att erhålla sådan dispens t.ex. om en sådan bedöms strida mot syftet med biotopskyddet. Hänsyn måste vid denna bedömning tas till anläggningarnas nationella betydelse. Det bör i sammanhanget noteras de slutsatser som nätkoncessionsutredningen gör i sitt betänkande SOU 2019:30, sidan 219 att det "är märkligt att inte hänsyn tas till nödvändigt underhåll inom ledningsgatans sidoområde när beslut fattas om biotopskyddsområden".

Beslut om bildande av Biotopskyddsområdet inskränker beslutad ledningsrätt

Vid prövning av frågor om skydd av områden enligt detta kapitel ska hänsyn tas även till enskilda intressen. En inskränkning i enskilds rätt att använda mark eller vatten som grundas på skyddsbestämmelse i kapitlet får därför inte gå längre än som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Svenska kraftnät har ledningsrätt för den berörda ledningen. I ledningsrätten ingår rätt att för tillsyn, underhåll, reparation och ombyggnad äga tillträde till berörda fastigheter. Ledningsrätten ger ledningsägaren en rätt att fälla för ledningen hinderliga eller farliga träd och buskar, inom och utanför skogsgatan. Det av Skogsstyrelsen meddelade beslutet inskränker ledningsrätten och innebär att Svenska kraftnät riskerar att inte kunna genomföra nödvändiga underhållsarbeten för att uppfylla de strikta krav som uppställs i lagar och föreskrifter om trygg elförsörjning. Om rätten att fälla för luftledningen hinderliga eller farliga träd inte säkras även i framtiden kommer Svenska kraftnäts möjligheter att utnyttja den befintliga anläggningen försvåras påtagligt.

Skogsstyrelsens bedömning ifrågasätts

Skogsstyrelsen anser inte att det finns skäl att anpassa avgränsningen av biotopskyddsområdet till ledningsgatan. Svenska kraftnät instämmer i Skogsstyrelsen be-

dömning om att aktuella skogsområden har höga naturvärden och att ett biotopskyddsområde är nödvändigt till syfte att skydda dessa värden. Emellertid ifrågasätter Svenska kraftnät att ledningsgatan måste ingå i Biotopskyddsområdet. De berörda områdena inom ledningsgatan utgör ca 600 kvm av Biotopskyddsområdets totala yta om 4,1 ha, vilket således endast är en marginell del av området (ca 1,5 %). Vidare menar Svenska kraftnät att det endast finns knapphändig utredning i målet om hur höga naturvärdena är just för det berörda området inom ledningsgatan. Sådan utförlig utredning ska Skogsstyrelsen presentera och utifrån den motivera varför skyddet av naturvärde för helheten inte kan uppnås utan att ledningsgatan ingår. I förevarande fall har Skogsstyrelsen inte presenterat någon sådan utredning. Inte heller har Skogsstyrelsen presenterat någon utförlig intresseavvägning mellan de höga naturvärdena som måste skyddas och det motstående intresset av en trygg elförsörjning.

Det är Svenska kraftnäts uppfattning att Skogsstyrelsen saknar grund för sitt beslut och att skyddet av naturvärden kan uppnås även om ledningsgatan inte ingår i Biotopskyddsområdet. Skogsstyrelsens beslut står i strid med proportionalitetsprincipen eftersom ändamålet av inrättandet av Biotopskyddsområdet, kan uppnås även om gränsen för Biotopskyddsområdet sätts i gränsen mot ledningsgatan.

Skogsstyrelsen konstaterar att bildandet av Biotopskyddsområdet i sin helhet inte innebär något försvårande av brukandet av ledningen för Svenska kraftnät. Att Svenska kraftnät inte påverkas av Biotopskyddsområdets gränsdragning stämmer inte. En väsentlig del av till ledningen knutna rättigheter är att ta ned växtdelar i ledningsgatans sidoområden om de bedöms utgöra fara för ledningen. Eftersom Biotopskyddsområdet genom beslutet inkräktar på ledningsgatan, begränsas Svenska kraftnäts rätt att inom detta område ta ned den växtlighet som bedöms utgöra fara för ledningen. Att det för tillfället saknas träd som utgör fara för ledningen saknar betydelse i målet eftersom det i framtiden kan komma att finnas just sådana träd som kommer att utgöra en fara för ledningen. Således har beslutet en stor påverkan på ledningen och Svenska kraftnäts verksamhet.

Skogsstyrelsen hänvisar Svenska kraftnät till att söka dispens för de åtgärder som behöver vidtas inom ledningsgatan. Som framgått ovan är det svårt att erhålla dispens och därmed en påtaglig risk för att Svenska kraftnät inte lämnas dispens för de åtgärder som krävs för att upprätthålla en trygg elförsörjning. Möjligheten att ge dispens kan inte i sig tillmätas avgörande betydelse för avgränsningen av Biotopskyddsområdet. Avgränsningen av området ska istället göras med utgångspunkt från vad som kan anses utgöra en ur allmän synpunkt god hushållning och om syftet med att inrätta Biotopskyddsområdet kan uppnås även om ledningsgatan i sin helhet undantas från skyddet. Det ska härvid beaktas att de höga naturvärdena uppenbarligen har kunnat bibehållas trots att underhållsrening av ledningsgatan har genomförts sedan ledningen anlades 1958.

I aktuellt mål står två starka intressen mot varandra, skyddande av naturmiljö och skyddande av trygg elförsörjning. För att kunna tillgodose trygg elförsörjning och säkerställa att ledningen uppfyller gällande krav enligt ellagen och elsäkerhetslagen har Svenska kraftnät en rätt att regelbundet underhålla ledningsgatan och hålla ledningen säker. Skogsstyrelsens beslut innebär att Svenska kraftnäts utnyttjande av ledningen påtagligt försvåras och kan inte anses motsvara en ur allmän synpunkt god hushållning. Det innebär även en inskränkning i Svenska kraftnäts rättighet och därmed Svenska kraftnäts möjlighet att verka för en trygg elförsörjning. Vid bifall till överklagandet, är det Svenska kraftnäts uppfattning att de båda motstridiga intressena skulle tillgodoses. Vid en sådan utgång kan Svenska kraftnät fortsätta att utnyttja ledningen och arbeta för en trygg elförsörjning i samhället, samtidigt som naturvärdena skyddas genom inrättandet av ett biotopskyddsområde som avgränsas mot ledningsgatan och därmed får en marginellt mindre utbredning om 4,04 ha istället för 4,1 ha.

Kommentar till Skogsstyrelsens inventeringsunderlag och bedömning av naturvärdena på fastigheten XX och YY

Av handlingarna framgår att Skogsstyrelsen har baserat bedömningen om naturvärdet för det beslutade biotopskyddsområdet på inventeringar med beteckning N 5276-1997 och N 5275-1997. Det kan konstateras att inventeringarna avser ett

större område än det som Skogsstyrelsen beslutat om vid bildandet av biotopskyddsområdet. Av inventeringarna framgår inget specifikt om just det område som Svenska kraftnäts överklagande avser (ledningsgatan) varför det inte är möjligt att bedöma naturvärdena inom ledningsgatan. Inte heller är det möjligt att bedöma hur biotopskyddsområdet i övrigt berörs vid bifall till Svenska kraftnäts talan. Det ska vidare framhållas att de redovisade inventeringarna genomfördes 1997. Det kan ifrågasättas om inventeringen utgör ett tillräckligt underlag för att bedöma naturförhållandena när beslutet om att inrätta biotopskyddsområdet fattades 2019.

Skogsstyrelsen gör även gällande att det aktuella området tillhör värdetrakten Bredfjället och därmed präglas av hög grad av långsiktig funktionalitet. Här ska då nämnas att det av Länsstyrelsens rapport 2019:05 framgår att Bredfjället är 16 626 ha stort, och att detta områdes behov av formellt skydd har lägst prioritet. Vidare noteras att det inte framgår hur områdets långsiktiga funktionalitet tillsammans med närområden påverkas om hela ledningsgatan exkluderas från biotopskyddsområdet.

Beträffande vad Skogsstyrelsen anfört om ädellövskog och att området utgör en genresurs för arterna ask och skogsalm, saknas även här analys av hur detta påverkas om hela ledningsgatan exkluderas från biotopskyddsområdet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att Skogsstyrelsen har baserat sitt beslut om bildande av biotopskyddsområdet på en daterad och översiktlig utredning som avser hela området. Det har således inte redovisats någon utredning, som utvisar naturmiljön för det specifika område som omfattas av Svenska kraftnäts överklagan (0,06 ha ledningsgata). Skogsstyrelsens avgränsning av biotopskyddsområdet kan inte anses utgöra en från allmän synpunkt god hushållning av resurser.

DOMSKÄL

Av 7 kap. 11 § miljöbalken och 6 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (förordningen) följer att Skogsstyrelsen har möjlighet att förklara små skogsområden, som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda, som biotopskyddsområden. Inom ett biotopskyddsområde får man inte bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön. Dispens från förbudet får dock ges i enskilda fall, om det finns särskilda skäl.

I praxis har fastslagits att utgångspunkten är att hela det område som är skyddsvärt ska omfattas av biotopskyddet. I det enskilda fallet ska dock intresset av att skydda området i sin helhet vägas mot eventuella motstående intressen (se bl.a. Mark- och miljööverdomstolens (MÖD:s) dom den 13 juni 2011 i mål nr M 9341-10).

Elförsörjning är en samhällsviktig verksamhet. Miljöbalken ska tillämpas parallellt med annan lag som reglerar sådan verksamhet och sådana anläggningar som omfattas av balkens tillämpningsområde. Ellagen och miljöbalken gäller sålunda parallellt (se prop. 1997/98:90 del 2 s. 201). Detsamma gäller ledningsrättslagen. Mark- och miljödomstolen bedömer att det inte finns något hinder mot att bilda ett biotopskyddsområde bara för att ett område eller delar av det redan berörs av ledningsrätt.

Mark- och miljödomstolen bedömer att utredningen i målet är tillräcklig. Av Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering framgår att två områden sydväst och nordost om den aktuella kraftledningen utgörs av s.k. ravinskog med särskilda naturvärden. Det finns därför skäl att låta området utgöra ett biotopskyddsområde och med den avgränsning som Skogsstyrelsen har beslutat om. Det sydvästra området omfattar även en mindre del av ledningsgatan.

Av 2 kap. 6 § miljöbalken följer att 3 kap. miljöbalken ska tillämpas i detta mål. Svenska kraftnät anser att den aktuella kraftledningsgatan är av riksintresse för energidistribution enligt 3 kap. 8 § miljöbalken, eftersom ledningen utgör en central

och viktig del av transmissionsnätet för el i sydvästra Sverige. Mark- och miljödomstolen finner inte skäl att ifrågasätta denna bedömning. Domstolen bedömer - med beaktande av den möjlighet till dispens som följer av 7 kap. 11 § miljöbalken – att ett bildande av ett biotopskyddsområde, varav ca 600 m² berör ledningsgatan, i sig inte innebär att utnyttjandet av ledningen påtagligt försvåras. Riksintresset utgör därför inget hinder mot att låta den aktuella ytan ingå i biotopskyddsområdet

Att eventuella åtgärder inom området måste föregås av dispens kan inte anses strida mot proportionalitetsprincipen. Av allmänna rättsgrundsatser följer att om behovet av åtgärder är så akut att samtycke eller dispens inte hinner inhämtas, så får åtgärden vidtas (jfr. MÖD:s dom den 13 juni 2011 i mål nr M 8790-10). Mark- och miljödomstolen bedömer att det inte heller i övrigt har framkommit anledning att ändra Skogsstyrelsens beslut i enlighet med vad Svenska kraftnät har yrkat. Vad Svenska kraftnät har anfört i övrigt föranleder inte heller någon annan bedömning.

Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 12 augusti 2020.

Urban Erntoft

Bertil Varenius

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Urban Erntoft, ordförande, och tekniska rådet Bertil Varenius. Föredragande har varit beredningsjuristen Anna Svensson.